

ספר

תורת הקנאות

סיפור מעשי משיח השקר שבתי צבי שר"י וממשיכי דרכו
למען ידעו דור אחרון ולא יכשלו באלה וכיוצא בהם

נלקט על ידי הגאון רבי יעקב אב"ד עמדין - היעב"ץ זצ"ל
עם הערותיו והערות הגאון ר' משה חאגיז זצ"ל



נדפס בראשונה על ידי היעב"ץ בשנת תקי"ב

ועתה נדפס מחדש בהגהה מדויקת, פענוח ראשי התיבות,
ביאור המלים הקשות, וציון מקורי מליצותיו
ע"י מכון משנת היעב"ץ
ירושלים ת"ו

שנת קנאת ה' צבאות תעשה זאת

כל הזכויות שמורות למכון משנת היעב"ץ.
אין לצלם ולהעתיק בכל אופן שהוא, אפילו באופן
חלקי, לרבות הכנסה למאגרי מידע.

ניתן להשיג אצל:
משפחת בומבך, אמרי בינה 30, ירושלים
02-5387130
או במשרדי המכון, מודיעין עילית
052-7180273

עימוד: 054-853-1131

לעילוי נשמת אמנו

מרת מרים ריזל ע"ה
בת ר' מנחם יוסף רידלניק ז"ל

אשת יבלח"ט ר' נתן חיים שליט"א
בן ר' אברהם צבי קורל ז"ל

מצוינת בגמילות חסדים מנעוריה
חרפה נפשה להחיות רעבים בשנות השואה
צופיה הליכות ביתה על אדני התורה
נפטרה י"ט אלול תשע"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

נדבת בני המשפחה

תוכן הספר

פתיחת היעב"ץ	א
פרק א תולדות ש"צ נוסח ראשון, ומכתבי נביאו נתן העזתי	ז
פרק ב נוסח שני	עא
פרק ג נוסח שלישי	פה
פרק ד נוסח רביעי	קטו
פרק ה מכתבי רבני ונציה שחקרו את נתן העזתי וכתב הודאתו שאין ממש בנבואתו, ועדויות מירושלים	קכ
פרק ו מעשי ממשיכי כת ש"צ, ומעורבותם בחבורת ר"י חסיד, ומכתבי הגאונים נגדם	קמ
פרק ז הנחש נחמיה חיון וספריו, ומכתבי הגאונים נגדו	קנו
פרק ח ממשיכי ש"צ בפולין ואשכנז	קעח
פרק ט חיון חוזר למדינותינו ומעשי ליבלי פרוסטיץ	קפג
פרק י משה מאיר מזאלקווא נשלח לגרמניא	קצא
פרק יא מועדי כת ש"צ ומעשיהם בכמה קהלות	קצד
פרק יב הכרזות חרם נגדם בקהלות הראשיות באשכנז	קצח
פרק יג תמצית קונטרס לחישת שרף לר"מ חגיז על ארבעה ראשי משחיתים	רה
פרק יד שו"ת בענין המלאכים המגידים לצדיקים	רכג
פרק טו מעשים רעים של כת ש"צ	רלט
פרק טז תבנית מזבח גדול – תשובות לטענות הכת, גימטריאות בקדושה ובהיפוכה	רמד
חתימת הספר	רצא

לעילוי נשמת הורינו
ר' דב בן ר' מאיר ברוין ז"ל
נפטר ל' תשרי תשע"ג
וזוגתו ליבא בת ר' צבי לאקס ע"ה
נפטרה כ"ח שבט תשס"ב
ר' אליעזר בן ר' יצחק חיים קעללער
נפטר י"ב חשון תשס"ו
וזוגתו מרת איידל בת ר' יעקב שמעון פאללאק ע"ה
נפטרה י"ג שבט תשס"ז

לעילוי נשמת חותני עושה צדקה בכל עת
הרה"ח ר' יצחק צבי ב"ר ירמיה קליין ז"ל
נפטר ו' טבת תשס"ח
וזוגתו מרת שינדל בת ר' חיים מנדל ע"ה
נפטרה צום גדליה תשנ"ב
בתם מרת חוה דבורה ע"ה ארברמן
נפטרה ג' אדר תשע"ה

הקדמת המוציא לאור

בעזרת ה' יתברך

זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (דברים לב ז)
ציוה הקב"ה שנזכור את הקורות לאבותינו מימות עולם. ברם אין הכונה לשם ידיעת ההיסטוריה, אלא 'בינו שנות דור ודור'. התבוננו בשנות דור ודור, איך עבדו את ה', באיזה נסיונות נתנסו, ואיך הצליחו לעמוד בהם. מנסיון העבר נלמד את הדרך הנכונה שנלך בה, ולא ניפול ברשת היצר הטומן פחים להכשיל את האדם. לכן 'שאל אביך ויגדך' את דברי הימים שראה ומה ששמע מאבותיו. 'זקניך ויאמרו לך' חכמי הדור יאמרו לך מה עליך ללמוד מן העבר.

על כונה זו חיבר רבינו יעקב אב"ד עמדין היעב"ץ זצ"ל את הספר 'תורת הקנאות' שהוא אסיפת סיפורים על מעשי משיח השקר שבתי צבי שר"י, ונביא השקר נתן העזתי שר"י, וממשיכי דרכם. עם הערות היעב"ץ והגאון ר' משה חגיז זצ"ל, בהם למדונו את המבט הנכון על הנעשה בתקופה ההיא.

וזה לשון רבינו (בפתיחה עמ' ה) ויש לידע כי באמת זה המעשה לא היה בדרך הטבע. שאי אפשר להכחיש מה שהעידו עליו גדולי ישראל שהיו באותן הימים עדי ראייה וידיעה ברורה וכו'. לכן אין ספק שהיה אז עת רצון לגאולה, וישועה היתה קרובה לבא, אילו לא דחקו את השעה ועברו על השבועה, כמו שאמרו ז"ל שש שבועות השביע הקב"ה כו', כדאיתא שלהי כתובות (קיא, א). לפיכך ניתן רשות לרוח שקר להטעות את ישראל ולערבב העולם, כמו שאמרו (סנהדרין פט, ב) שנתנסה אברהם אבינו ע"ה בעקדה בתחבולות השטן, ועמד בנסיונות. וישראל נתנסו במדבר על ידי השטן שהראה להם דמות מטתו של משה באויר וגרם מה שגרם. והרוח הטעה את אחאב והפילו. וכן לא נח ולא שקט עד שנלכד הצבי שבור (ש"צ) ברשתו, ובלבל הכל, והפך השעה הטובה לרעה.

גם אין ספק שכל מה שיתקרב קץ הגאולה, יותר מתגבר הסטרא אחרא לבטלו ולדחותו. וכבר הועד לישראל מתחילה שיבחנו ויצרפו בצירוף אחר צירוף, כמו שכתוב ביחוד בספר דניאל (יב, י), ואחרון הנביאים (מלאכי ג, כב) בפרטות. וחתם בזכרו תורת משה עבדי. וכן ראתה החכמה הרבנית לצרף סיגי ישראל בטרם יצאו מבור הגלות, על ידי נסיונות משונות כנגד הטבע. וככתוב (דברים יג, ד) כי מנסה ה' אלקיכם אתכם וגו'. ואמרו חז"ל (סנהדרין צ, א) אפילו העמיד המסית חמה באמצע הרקיע לא תשמע לו. עכד"ק. מסיבה זו חיבר רבינו את ספרו זה.

לא היתה תקופה שבה הצליח השטן להכשיל את עם ישראל ורבים מגדולי ישראל כבזמן משיח השקר שבתי צבי שר"י. הופעתו עוררה בעם ציפייה עצומה לגאולה, התעוררות גדולה לתשובה על החטאים על ידי תעניות רבות וסיגופים קשים. וכל כך האמינו בו, שכשהמיר ש"צ את דתו, גרם שהמירו רבבות מישראל

הקדמת המוציא לאור

את דתם אחריו. גם לימד לרבים להשחית את דרכם להיות פרוצים בעריות, ולעבור על כל מצות ה'. אף לאחר מותו נמשכו המונים ברחבי אסיה ואירופה אחרי ממשיכי דרכו. וכל כך הצליח מעשה שטן שאפילו אחרי המרתו ופגירתו עדיין האמינו בו גדולים וטובים.

בכל דור היו מסיתים ומדיחים בעם ישראל להטותם מדרך התורה והמסורה. אבל הם היו ניכרים במעשיהם, לכן היה קל להשמר מהם. לא כן כת ש"צ. הם עסקו בחכמת הקבלה, הראו עצמם כמקובלים אלקיים, עוטי בגדים לבנים, ועושי מופתים גדולים, שזוכים לנבואה ולהתגלות אלקית בכל עת. רק בסתר הטיפו - לאנשים שבטחו בהם שלא יפרסמו - להתיר כל איסורים חמורים שבתורה. ולא עוד אלא שעשו מאיסורי עריות מצוה. ומעשה שטן הצליח שסחפו אחריהם לא רק מהמון העם, אלא גם מגדולי ישראל. כך היה בזמן ש"צ שר"י, וכך היה בימי תלמידו נחמיה חיון שר"י, שסובב באירופה בשנת תע"ד ותפ"ד, כמו שכתב היעב"ץ בספרנו (פרק ז ופרק ט). בעקבותיהם הלך משה מאיר מזאלקווא שר"י וחבורתו שהסיתו רבים בפולין, וגם סובבו בערי אשכנז (גרמניה) ועשו נפשות לכת ש"צ. כשראו גדולי אשכנז שהפירצה מתרחבת, עמדו והחרימו אותם ואת כל הנלוים אליהם בכל ערי אשכנז כמבואר בספרנו (פרק י).

אחר כך התעוררה מחדש הכת הזו על ידי יעקב פרנק שר"י שהסית והדיח את ישראל בפודוליה. בראשית שנות ת"ק. אחרי שהמיר דתו עם חבורתו, נסע לגרמניה וגר בעיר אופנבך הסמוכה לפרנקפורט. שם נתפגר. מאמיניו היו באים ממרחקים על קברו. הכת התפשטה גם בגרמניה, ובממלכת אוסטרו - הונגריא שכללה את רוב ארצות אירופה.

הצרה הזו נמשכה עוד עשרות שנים. בשנת תק"ס נתגלה קלקולם מאגרות ששלחו בכל תפוצות ישראל להודיע ששנת תק"ס היא שנת הגאולה על ידי משיחם. רבי אלעזר פלעקלס הדפיס נגדם באותה שנה קונטרס "אהבת דוד" משלש דרשות שדרש בשלשה בתי כנסת בפראג באותו זמן. וכתב שם (כג): שרבו ה"נודע ביהודה" מסר נפשו לבצר את הרשעים הללו. עוד בשנת תקי"ט בהושענא רבה החרים את יעקב פרנק ועדתו שהחלו להשריץ צחנתם בארץ פולין, ומן השמים הסכימו עמו, ונתפרדה החבילה ונתפזרו הרשעים. וכל פעם שנתעוררו הרשעים לחם נגדם עד חרמה. וברוב הדרשות אשר דרש הזכיר את הכת הרשעה הזאת, ואמר שעדיין הם בעולם. וכעת נראה לכל כי רוח ה' דבר בו, כי אחרי שנפטר החלו הכת לגלות טומאתם בפרהסיא. עד כאן דברי קדשו.

בהיות החתם סופר בפרוסטיץ שבמחוז מעהרין (מורביה) היתה העיר מלאה מאנשי כת ש"צ ששתל שם ליבלי פרוסטיץ שר"י (לקוטי חבר בן חיים ח"ב בהקדמה). גם כשנתקבל לרב בדרעזניץ שבמעהרין סבל מאנשי הכת. והיה מונח לפניו תמיד

הקדמת המוציא לאור

סדור היעב"ץ. וכשנכנס מי שנחשד אצלו, אם ראה שסדור היעב"ץ מכעיס אותו, הבין שהוא מהכת וגירשו מביתו (ספרא רבה דישאל עמ' רט"ו).

ארבעה נוסחאות של ספור מעשי ש"ץ הדפיס יעבץ בספר הזה. הראשון ספור המעשה על ידי אדם שחי באותה תקופה והכיר אנשים מסביבתו של ש"צ. כתב ידו של ספר זה הגיע ליעב"ץ בלי שם הכותב. בזמננו נודע שכותב המעשה היה ר' ליב בר' עוזר שמש ונאמן דק"ק אמשטרדם. הוא כתב את ספור המעשה באידיש וקראו בשם 'בשרייבונג פון שבת צב'. הספר נדפס בירושלים בשנת תשל"ח במקורו באידיש ובתרגום לעברית.

ברם נראה לי שליעבץ היה כת"י שונה. יש בספרנו תוספות שאינן בכת"י ר' ליב עוזר'ש, כגון "עמוק עמוק מי ימצאנו (כאן חסר) בגימטריא שבת צב". ממכתב נתן העזתי העתיק ר' ליב רק את תוכנו בחלקו. ואצל יעב"ץ נמצא בשלימותו. הסיפור של ש"צ אצל הקאדי לא היה בנוסח ר' ליב של יעב"ץ, לכן הביאו רק בנוסח שני שהוא סיפורו של קונן. ולפיכך נמצא. ועוד שינויים המצוינים בהערות בספרנו.

הנוסח השני 'הועתק מספור לועז שנעשה באזמיר ממי שהיה בעת ההיא' וכוונתו לסיפור המעשה בשפה ההולנדית שנדפס באמשטרדם בשנת תכ"ט ע"י נכרי בשם תומאס קונען שגר באזמיר בעת ההיא. הסיפור תורגם לעברית ונדפס בירושלים בשנת תשל"ח.

הנוסח השלישי מר' אברהם קונקי שליח ק"ק חברון שהיה פוסח על שתי הסעיפים.

הנוסח הרביעי מר' טוביה הרופא בעל מעשה טוביה.

בהמשך מביא היעב"ץ מכתבי גאוני הדור ההוא נגד כת ש"ץ וממשיכיה, ועדויות על מעשיהם הנלוזים.

כאמור לעיל עשו ממשיכי ש"ץ באירופה במחשך מעשיהם, והראו עצמם כלפי חוץ כמקובלים לובשי לבנים בעלי מופת. לפיכך טעו רבים בהם. מסיבה זו חשדו הגאונים הלוחמים בכת זו בכל מי ששינה מעט מהדרך המקובלת, אם אין בו מזוהמת ש"ץ. זה גרם להם לחשוד ברבינו משה חיים לוצאטו זצ"ל שהפליא בתורת הקבלה. ויצאו נגדו גאוני הדור ואסרו עליו לתת חיבוריו לאחרים, וללמוד עם תלמידים חכמת הקבלה עד שיגיע לגיל ארבעים. גם רבינו יהונתן אייבשיץ זצ"ל ותלמידיו נחשדו בכיוצא בזה. והקדיש היעב"ץ חלק מספרו למלחמה הזו.

אך מפני שלאחר זמן נתברר לכל יראי ה' צדקתם של הגאונים הנ"ל, וכלל ישראל הוגה בדבריהם הקדושים. לכן השמטתי פרשה זו מן הספר. רק את תשובות הר"מ חאגיז והיעב"ץ בענין המלאכים המגידים לבני אדם הדפסתי, כי הרבה יש ללמוד מהם.

הקדמת המוציא לאור

רבינו הכין ספר זה לדפוס לאחר שברח מאלטונא בסוף אייר תקי"א והתיישב באמשטרדם. את הספר סיים בימי הפורים תקי"ב כמו שכתב בחתימת הספר. בטופסים שראיתי אין שער לספר. בשנת תר"ל נדפס תורת הקנאות שנית בלבוב. ובטעות הוסיפו בדף השער את תוכן שער ספר מטפחת ספרים ליעב"ץ.

במהדורתנו הוגה הספר היטב מהרבה שגיאות דפוס שנפלו בו בדפוס ראשון. פוענחו ראשי תיבות קשים. נוספו מראי מקומות לכל הפסוקים ומאמרי חז"ל שהובאו בספר. וכן לאלפי המליצות ששזר היעב"ץ בדבריו, ולכולן בית אב בתנ"ך או בש"ס ומדרשים. נוספו ביאורים למלים קשות והערות בדברי היעב"ץ. הספר חולק לפרקים כדי להקל על הקורא. אודה לידידי אי"ש ט"וב שסייע הרבה בעריכת הספר לדפוס. זכות רבינו היעב"ץ יעמוד לו ולכל המסייעים בגוף וממון להתברך בכל טוב סלה.

כאן המקום להעיר על מה שראיתי בספר חמשה מאמרות (מאמר משיב מפני הכבוד) להגה"צ ממונקאטש זצ"ל שהביא דברי הגאון ר' חיים פלאג'י בספרו כל החיים (אות ה) "וכבר קבלה מרבותינו ואבותינו הקדושים שלא לדבר מטוב ועד רע על ענין ש"צ. גם קוב לא תקבנו גם ברוך לא תברכנו". והרעיש עליו זה לשונו: 'ורחמנא לישזבן מהאי דעתא הנפסדת המטלת ספיקות וכו', והיתכן כי על משיח השקר שהמיר דתו למחמדנות באונס או ברצון, ועכ"פ שהסית והדיח אלפים מישראל, עליו כתוב 'גם קוב לא תקבנו'. ובודאי בע"כ שהטיל ספיקות אולי היה אמת. על כן לא תקבנו. לא יאומן כי יסופר שיהיה כזה נדפס מרב מגדולי הספרדים' עיי"ש שהאריך. ובמחכת"ה חלילה לחשוב על גאון וקדוש כמוהו שהיה לו ספק בש"צ. אלא מפני שאמונת ש"צ משכה מאד את ההמונים אחריה, ציוו חכמי הדורות שלא לדבר מענין זה מטוב ועד רע, כדי שישתכח כל הענין מלב ההמונים. והחרימו חכמי הדור ההוא שלא להזכיר את שמו כלל. כמו שמובא בספרנו (עמ' נה) מכתב חכמי קושטנטינא לכל המקומות בו כתבו: 'ומהיום אנו גוזרים בחרם הגדול חרם יהושע בן נון, ששום בר ישראל הן קטן והן גדול איש או אשה, לא יזכור עוד שם אותו האיש אשר הזכרנו. וכל שכן וקל וחומר בנו ובן בנו של קל וחומר שלא לילך אצל הכת שלו, או לדבר עמהם הן לטוב או לרע. ובספרו של ר' ליב עוזר'ש (בשרייבונג פון ש"צ עמ' 119) כותב שגזרו בחרם שלא להזכיר אותו עוד. ושבאמת עד היום יש חרם בטורקייא שלא לדבר בענין ש"ץ.

זכות רבינו היעב"ץ יעמוד לי ולביתי וכל צאצאינו שנזכה ללמוד וללמד ולזכות את הרבים בספרים טובים מתוך בריאות הגוף והנפש והרחבת הדעת. ונזכה לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

אברהם יעקב במוה"ר יוסף אשר ז"ל בומבך

זאת תורת הקנאות

[פתיחה]

גרסינן (מסכת סופרים י, א) משה הקניא לישראל והתרה, ותיקן להם שיהיו קורין בשבתות וימים טובים בתורה. מה ענין זה לזה. ונראה פשוט לפי ששנינו (אבות ב, ב) יפה תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון. אמנם בשבתות וימים טובים שאסורים במלאכה, ובעינין לכם, איכא למיחש לעזיבת התורה ושכחתה ח"ו. ולכן אמרו חז"ל (קדושין פא, א) סקבא דשתא ריגלא. על כן הקדים רפואה למחלת שבתות וימים טובים ביחוד, כי אם ברא הקב"ה יצר הרע, ברא לו תורה תבלין*.

אכן מה טיבם של קינוי והתראה הללו. יובן על פי מה שאמרו במדרש רבה פרשת נשא (ט, מד) על הפסוק (במדבר ה, יב) (זאת תורת הקנאות) [איש] כי תשטה אשתו וגו'. רבנן פתרי קריא (בישראל) [בעגל]. כי תשטה [אלו ישראל שסרו מאחריו] דכתיב (שמות לב, ח) סרו מהר, ומתרגמינן סטו בפריע. וכן נקראת כנסת ישראל אשה להקב"ה בכמה מקומות, ככתוב (הושע ב, יח) ביום ההוא תקראי לי אישי. והתורה היא מתרה בהם, ככתוב (דברים לא, כו) והיה שם בך לעד. וענין עדות זו של עד אחד, ואחריה שני עדים^ג. מבואר אצלינו יפה בחלק הקשורים [ליעקב] בדרוש מכתב אלקים^ז. וכתוב (מלכים א' י, ט) באהבת ה' את בני ישראל והמה פונים אל אלהים אחרים.

מה נאמר ומה נצטדק, כל ההתראות לא הועילו לנו. בואו ונצוח לצרה שלא תקנא באחותה אהלה^ה, הנשבעים באשמת שומרון^ה ועגלה. בייא בייא, היינו דאחריב בי מקדשא וקליה להיכלא וקטלינהו לצדיקי ואגלינהו לישראל מארעייהו, ואכתי מרקד בינן^ו. אכתי לא פלטינן, דאיכא דאכלי עשבי דדבר"א^ו. לפנייהם ילך דב"ר אחר^ה. אף על גב

א. קדושין ל, ב. ב. ואעידה בס את השמים ואת הארץ (שם כח). ג. דרוש זה לא נדפס. ד. כך נקראת שומרון ביחזקאל פרק כג. וצרתה היא ירושלים הנקראת שם 'אהליבה'. ה. עמוס ח, יד. ומש"כ 'ועגלה' נראה כונתו לעגל הזהב שעשה ירבעם בבית אל שבשומרון. ו. היינו יצרא דעבודה זרה. יומא סט, ב. ז. פסחים קיח, א. ח. ע"פ חבקוק ג, ה. דבר אחר כינוי לע"ז.

דחפיוהו באברא^ט, החיו את המת דמעיקרא. הבבליים אוכלים אותו כשהוא חי^{יב}. הני פריצאי דאכלי טבהק"י^{יג}. ככלב שב על קיאו^{יד}. ולא עבדינהו שויסקי^{יז}. אע"ג דבטלה דעתייהו אצל כל אדם, כלבא בכפניה גלולי בלע^{יח}, חי"ל בלע ויקיאנו^{יט}. אבל אשמים אנחנו^כ, וי ויהי בימינו^{כא}, בעונותינו הרבים חזר וחיה אותו רשע הנבאש הצפוני, אשר פניו אל הים הקדמוני^{כב}, אשר חשבנו שמת זה ימים רבים בידי אנשי כנסת הגדולה^{כג}. איך נהיה הדבר הזה שבא הרוג ברגליו^{כד}, ויחי ויקם על רגליו^{כה}, רגלי הנחש הקדמוני שנקצצו^{כו}. יעשו לו חרשי משחית 'קב' (גימטריא 'צבי') הקטע שיצא בסמוכות שלו הטמאים מדרס^{כז} לפרושים^{כח}, קוצים בכרם חמד מקיים ונוטע^{כט}.

אוי נא לנו כי חטאנו. צדיק הוא אלקינו, כאשר הגיד עלינו בתורת משה איש האלקים (דברים לב, כא) הם קנאוני בלא אל וגו', ואני אקניאם בלא עם וגו'. כן בא עלינו בחטאתינו, כי קמו בעמנו אנשים רשעים

הגהות יעב"ץ

באופן שיוכל האדם לכופו. לא כמו שאמרו הקדמונים (סנהדרין קב, ב) דאי הוית התם הוית נקיטא בשפולי דגלימא ורהטת אבתרה. זה הכח בטלו אנשי כנסת הגדולה על ידי חבישה. והיכן הוא חבוש בבית המדרש, כמו שאמרו (סוכה נב, ב) אם פגע בך מנוול זה [משכחו לבית המדרש] כו'. והיינו משום דהתורה הוא סם חיים למיימינים בה, אך לא למשמאילים בה, דהוי להו סמא דמותא (שבת פח, ב) הם מתירין אותו ממאסרו. לפיכך הן מתירים אסורים. וכחו החלוש הרמוז בחוט השערה, שהוא ביניתא ממזיא, ודאי נמלט מידיהם, שאם לא כן לא יהיה עליו שכר ועונש. זהו דבר נכון וברור ומתוק לנפש היפה.

(א) באגדה זו יש לדקדק, דבפרק החליל (סוכה נב). משמע שבאמת היצר הרע חי עד לעתיד לבא. ודוחק לחלק בין יצר הרע דעבודה זרה לדעבירה, שסתם אמרו הקב"ה מביא יצר הרע ושוחטו. אמנם באמת לא נזכר שהרגוהו אנשי כנסת הגדולה, אלא חבשוהו אבל לא המיתוהו, שלא לבטל הבחירה. ופרשתי עוד הדבר המתמיה מאד, שאמרו שם אישתמיט ביניתא ממזייה, שנראה שחוק והיתול. אבל באמת כל דברי חכמים בחכמה עמוקה, ור"ל שלא נתבטל כל כח יצר הרע דעבודה זרה לגמרי, אלא מכל מקום נשאר כחו החלוש, דהיינו בתחילתו שדומה לחוט של בוכיא וכחוט השערה, וכמו שכתוב שם,

ט. יומא שם. כלומר כת ש"ץ הסתירו שכונתם לעבודה זרה. י. מנחות צט, ב. יא. ע"פ עירובין כט, ב. טבהקי מלשון טביא - צבי. יב. משלי כו, יא. יג. ע"פ פסחים צו, א. יד. ע"פ בבא קמא צב, ב. גללי - גלולי. טו. איוב כ, טו. טז. בראשית מב, כא. יז. ע"פ מגילה יא, א. יח. יואל ב, כ. יט. ע"פ בבא קמא עד, ב. כ. מלכים ב' יג, כא. כא. ב"ר כ, ה. רש"י בראשית ג, יד. כב. ע"פ שבת סו, א. כג. ע"פ חגיגה יח, ב. כד. ע"פ כלאים ה, ח.

גמורים, חרשו להדיח עלינו את הרעה לבלע נחלת ה' ^כ, זה העם לא היה ^כ. כת של ש"ץ הארורים, אשר לא יכלה להקרא עם, רק חברי גנבים מתחבאים בחוריהם, להסתיר שם פועלי און עם צלמי טחוריהם ^כ. והיה במחשך מעשיהם. והללו המסיתים והמדיחים הארורים קשים לישראל יותר מספחת, כי כל מחשבותם להרע, לשלח נפשות לשחת. ורעים לנו מכל אויבינו הגלויים אשר עמדו עלינו לכלותינו, שלא שלטו רק על הגופות, ולא יכלו ליגע בנפשות. ובראות הצר הצורך הכולל לזרע אדם (הוא השטן), כי בא עד קיצו, ולא יכול להטעות את ישראל בכל מיני כלי מפצו ^כ. לא נרתעו ולא נזדעזעו, לא הטה לבבם אחרי אלהים אחרים, לא קמו ולא זעו. פשטו צוארם לטבח, נשארו עזים באמונתם, כאריות ונמרים שחקו לאבח ^כ, כדבר המשוור (תהלים מד, יח) כל זאת באתנו ולא שכחנוך ולא שקרנו בבריתך. לא נסוג אחור לבנו. באלקים הללנו כל היום (שם ט). בכל מדה שמודד, שמו לעולם נודה סלה, ונמלא פינו שבת. עד אשר נלאה השטן וכותתו חרבותיו לעתים ^ל המבעתים. וכלי משחתם נשברו כשבר נבל יוצרים כתותים ^ל.

והיה כי ראה (השטן) קרב לבא עתו, חזר להמציא האכזר דרך הפכפך וזר, להאריך זמנו, ולהמשיך הגלות לאדיב את נפשינו ^כ, נשתמש בכלי קודש שהוציא לחול ^כ, לצוד צבי מודח ולשחק עמו במחול. באופן זה מצא לו דרך לגנוב לב המון ישראל במוחזק לצדיק וכשר. שבתחילה נתעטף בטלית שכולה תכלת תורה תשובה ומעשים טובים ^כ לעיני בשר. והוכיח במישור ^כ להשיב רבים מעוון, ולעשות תשובה גדולה ונפלאה, כמוה לא נשמע ולא נראה. כי אם בימי המטעה ר"א לעמלי ^כ אירע

כה. ע"פ שמואל ב' כ, יט. כו. ישעיה כג, יג. כז. שמואל א' ו, יא. כח. כלי לנפוץ אבנים. יחזקאל ט, ב. כט. ע"פ יחזקאל כא, כ. ל. ע"פ ישעיה ב, ד. לא. ע"פ ישעיה ל, יד. לב. ע"פ שמואל א' ב, לג. לג. ע"פ נדרים סב, א. לד. מליצה עפ"י שני מאמרים, טלית שכולה תכלת (תנחומא קרח ב), תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים (ברכות יז, א). לה. ישעיה יא, ד. לו. ר' אשר לעמלין רויטליגן מעיר פירארא שבאיטליא שבישר בשנת ר"ס על ביאת המשיח (צמח דוד ח"א אלף הששי שנת ר"ס). שנת רס"ב נקראה 'שנת התשובה' כי עשו בה תשובה גדולה בכל תפוצות ישראל כמעט כתשובת נינוה (שלשלת הקבלה מהד' ירושלים תשכ"ב עמ' קג). מעשה טוביה לר' טוביה הרופא ח"א מאמר ו פ"ג). משעברה השנה ובן דוד לא בא, המירו

דוגמתה, שחשבו גם כן לדחוק השעה, ונהפכה גם כן לרעה, שגורם גם כן להוציא רבים מן הכלל.

אך זה האחרון הכביד^{לז}, והשחית כמה אלפים נפשות מישראל, כי כאשר ראה שלא נעשתה עצתו, לא די שאבד את עצמו לדעת, אלא יצא לעקור את הכל, להפוך קערה על פיה^{לב}, ולקעקע ביצתן של ישראל^{לכ}. והראה לכל תהפוכותיו ושחיתותיו פנים של זעם^{לד}. היש בריר חלמות טעם^{לז}, כי אם אשר חכו לא יבין הוות תוך ומרמה^{לז}, האומרים לרע טוב וגו', שמים מר למתוק וגו', הוי חכמים בעיניהם וגו'^{לז}. ככל דברי הנביא נתקיים באנשי כת רשעה בני בליעל פורקי העול. ואף על פי שנתעוררו עליהם חכמי דור ודור מעת שצץ הזדון, ופרח מטה^{לז} הרשע האומר מי אדון^{לז}. כתתום ורדפום עד החרמה. לא פסקה זוהמא. לעולם הניחו שרשים רעים המשחיתים הארץ לשום אותה לשמה. להבליע ארסם במוח האנשים ההולכים לתומם ולא ידעו כל מאומה. לפיכך אמרנו כי טוב לפרסם המעשה הנפלא, המאורע הרע הלז של שב"ץ שר"י, כדי להסיר המכשלה. כי לא יוכל רופא חכם לרפא כל מחלה, אם לא ידע הסיבה והעלָה.

ונצרך כל הנוסחות שנעשו בזה באותן ימים, כדי להכיר מתוכן האמת ולהבדילו מן השקר. ונציג תחילה הסיפור שהגיע לידינו פה העיר אמשטרדם, שעשה וחבר אחד במזמורא יתמא^{לז}, שהיה באותו זמן שקרה מקרה בלתי טהור^{לז}, וראה דברים הרבה בעיניו, או ידע ושמע מאנשים שראוי לסמוך עליהם. ואף אם קצת דבריו נראים כגוזמא, מכל מקום רבו המאמתיים המקיימים, והמה חכמים מחוכמים^{לז}. גם לקט דברים מספר **ציצת נובל** שחיבר הגאון החסיד כמוהר"י ששפורטש. אבל השמטנו הרבה

רבים את דתם (שלשלת הקבלה שם). לז. ע"פ ישעיה ח, כג. לח. ע"פ בבא בתרא טז, א. לט. ויק"ר יא, ז. מ. ברכות ז, א. מא. איוב ו, ו. מב. ע"פ תהלים נה, יב. מג. ישעיה ה, כ-כא. מד. ע"פ יחזקאל ז, י. מה. ע"פ תהלים יב, ה. מו. ע"פ ע"ז כד, ב. וביאורו שלא נודע מחברו. וכיום נודע שהמחבר הוא ר' ליב בר' עוזר שמש ונאמן דק"ק אמשטרדם. הספר שנכתב בשפת אידיש נקרא בשרייבונג פון שבתי צבי. נדפס בשם 'סיפור מעשי שבתי צבי' ירושלים תשל"ח. עיי"ש במבוא. מז. שמואל א' כ, כו. מח. משלי ל, כד.

ממה שהעתיק ממנו, כי אי"ה נעלה גם הספר ההוא על מזבח הדפוס לרצון לפני ה'. בקטן החל ובגדול כלה^מ, לברר הדברים כשמלה.

ויש לידע כי באמת זה המעשה לא היה בדרך הטבע. שאי אפשר להכחיש מה שהעידו עליו גדולי ישראל שהיו באותן הימים עדי ראייה וידיעה ברורה, והמה חסידי עולם, שמסרו נפשם על אמונת ישראל המוחזקת בידיהם מאבותיהם, ושמרו משמרת ה' לבצר חומת התורה, ולמחות אבן הטועים^נ. לכן אין ספק שהיה אז עת רצון לגאולה, וישועה היתה קרובה לבא, אילו לא דחקו את השעה ועברו על השבועה, כמו שאמרו ז"ל שש שבועות השביע הקב"ה כו', כדאיתא שלהי כתובות (קיא, א). לפיכך ניתן רשות לרוח שקר^ס להטעות את ישראל ולערבב העולם, כמו שאמרו (סנהדרין פט, ב) שנתנסה אברהם אבינו ע"ה בעקדה בתחבולות השטן, ועמד בנסיונות. וישראל נתנסו במדבר על ידי השטן שהראה להם דמות מטתו של משה באויר^ג וגרם מה שגרם. והרוח הטעה את אחאב והפילו. וכן לא נח ולא שקט עד שנלכד הצבי שבור^ז ברשתו, ובלבל הכל, והפך השעה הטובה לרעה.

גם אין ספק שכל מה שיתקרב קץ הגאולה, יותר מתגבר הסטרא אחרא לבטלו ולדחותו. וכבר הועד לישראל מתחילה שיבחנו ויצרפו בצירוף אחר צירוף, כמו שכתוב ביחוד בספר דניאל (יב, ט), ואחרון הנביאים בפרטות. וחתם בזכרו תורת משה עבדי^י. וכן ראתה החכמה הרבנית לצרף סיגי ישראל בטרם יצאו מבור הגלות, על ידי נסיונות משונות כנגד הטבע. וככתוב (דברים יג, ד) כי מנסה ה' אלקיכם אתכם וגו'. ואמרו חז"ל (סנהדרין צ, א) אפילו העמיד המסית חמה באמצע הרקיע לא תשמע לו. וכמו שהארכנו בזה בכמה מקומות בבית מדות [במגדל עוז] (אשר יצא לאור הדפוס בשנת בני אם 'תקח' אמרי^{יח}) באוצר הטוב,

מט. ע"פ בראשית מד, יב. וכונתו שהחל להדפיס סיפורים אלו שהם קטני הכמות, ויכלה בהדפסת ציצת נובל צבי שהוא גדול בכמות. נ. ע"פ תענית יט, א. נא. ע"פ האמור באחאב (מלכים א' כב, כב) והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו. נב. שבת פט, א. נג. בבא מציעא יא, א. נד. מלאכי ג, כב. נה. משלי ב, א.